

Položaj i budućnost Jugoistočne Azije

Članak o položaju i budućnosti Jugoistočne Azije indijskog generala Mahavoja Čopre objavljen je u zapadnonemačkom vojnom časopisu »Europäische Wehrkunde« br. 6/79.

U članku se ne ocrtava jasnije »budućnost Jugoistočne Azije«, ali se ipak iznose neke dileme i problemi karakteristični za ovo područje prožeto sukobima, unutrašnjim suprotnostima i spoljnim uticajima. Osim hronologije događaja, iznete su i neke ocene o uzrocima i posledicama prošlogodišnjih sukoba koji su se odigrali u ovom području (vijetnamsko-kampućijski i kinesko-vijetnamski), kao i o savezu zemalja Jugoistočne Azije (ASEAN-u).

Autor članka je očito polazio od politike velikih sila i njihove međusobne borbe za sfere uticaja u ovom regionu. To je verovatno razlog što nije pokušao da sagleda razvoj situacije u Kampučiji posle promene režima u Pnom Penu i uticaj ostalih subjekata na kretanja u ovom regionu.

Za čitaoce »Vojnog dela« članak prenosimo u skraćenom obimu — uz izostavljanje onih delova koji se neposredno ne odnose na područje Jugoistočne Azije i kretanja u njemu.

*

Posmatrač vojno-političkih kretanja u Jugoistočnoj Aziji mora sebi postaviti dva pitanja: šta je to Jugoistočna Azija i kakva je njena budućnost?

Jugoistočna Azija, kao geografski pojam, obuhvata indokineske zemlje i države na južnim poluostrvima i ostrvima tog regiona. Vijetnam, Laos, Kampučija i Tajland spadaju u prvu, a Malezija, Sin-

gapur, Indonezija i Filipini u drugu naznačenu grupu. Obe grupe međusobno su usko povezane političkim kretanjima, razmenom kulturnih dobara i ratnim sukobima. One danas imaju svetski značaj, jer čine ulazna vrata u Aziju. Preko Indokine vodi put u srce Azije; ostale države na poluostrvima i ostrvima obrazuju vezu između Indijskog i Tihog okeana. Obe grupe država gospodare međunarodnim pomorskim komunikacijama, čije bi ometanje moglo voditi konfliktima svetskih razmera.

Ovaj deo sveta je u stalnom previranju. Ženevski sporazum iz 1954. godine razrešio je mnoge nesporazume, ali je prouzrokovao i nove, koji su šezdesetih godina izazvali žestoke sukobe. Neprijateljstva su okončana 1973, ali mir nije postignut. Sukobi u ovom regionu i dalje traju.

Dalje na jugu, od zemalja koje su imale izrazito nestabilne režime, stvoren je ASEAN-pakt, vezan za SAD.

Promena i sukobi u Indokini

Razvitak u socijalističkim zemljama Indokine i u njihovim međusobnim odnosima nije išao u pravcu solidarnosti i uzajamne pomoći. Izostala je i uobičajena »komunistička disciplina«. Takav razvoj nije doneo stabilnost Laosu i Kambodžiji. Šezdesetih godina, u vreme kada se vodila borba na život i smrt, vijetnamski ideolozi su isticali potrebu da svaka država zadrži svoj integritet i specifičnost, ali su od toga odstupili.

Prvi zadatak Vijetnama bilo je ujedinjenje ratom razorene zemlje. Ujedinjenje severnog i južnog dela Vijetnama relativno je brzo ostvareno. Izrađen je i petogodišnji plan (za period od 1976. do 1980. godine), sa težištem na razvoju poljoprivrede i prerađivačke industrije, ali su za njegovu realizaciju nedostajala odgovarajuća finansijska sredstva.

Prema odlukama Kongresa KP Vijetnama iz 1976. godine, spoljno-politički odnosi trebalo je da se razvijaju u pet glavnih smerova: prema SAD, kao neprijatelju broj jedan, SSSR-u i Kini (prema Kini Vijetnam je od početka trebalo da bude na odstojanju); prema zemljama Indokine (sa kojima je trebalo jačati »bratske odnose«); prema ostalim socijalističkim zemljama i prema zemljama »trećeg sveta«, kao i onim kapitalističkim zemljama »koje nisu imperijalističke«.

Međutim, spoljnopolitički odnosi Vijetnama su se razvijali u drugom pravcu. U početku tiha svađa sa Kambodžijom razvila se u

ograničeni rat koji je trajao celu 1978. godinu. Ubrzo je došlo i do pogoršanja odnosa sa Kinom, praćeno emigriranjem stanovništva kineskog porekla.

U takvim uslovima, Vijetnam je preduzeo mere u obnovi svojih oružanih snaga, a novembra 1978. godine sa SSSR-om je zaključen ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj saradnji. Član 6. tog ugovora, pored ostalog, predviđa da »u slučaju da jedna od zemalja potpisnica bude napadnuta ili bude ugrožen njen integritet, obe strane će se odmah i neizostavno posavetovati da bi se opasnost ili pretnja otklonile i preduzele delotvorne mere da bi se mir i bezbednost obeju zemalja zaštitili.«

Kretanja u Laosu dovela su do haotičnog stanja. Pune tri godine Laos je bio samo po imenu država. Bio je rastrgan između SSSR-a, Kine i Vijetnama. Sovjeti su imali prevlast u glavnom gradu, Kinezi su koncentrisali snage u tri prigranične provincije, a Vijetnamci zauzeli istočni deo Laosa i tu stacionirali oko 30.000 vojnika.

Na vlast u Kampučiji došli su Kie Sampan i Pol Pot. Njihova predstava o obnovi zemlje zasnivana je na tezi koju je Sampan napisao u vreme studija u Parizu. Međutim, ta teza se nije pokazala kao dobra. Već sredinom 1977. godine stanovništvo je počelo masovno da beži iz zemlje. Privreda se pretvarala u kaos, zemlja je bila u zavadi sa svim susedima, a sukob sa Vijetnamom je postajao sve ozbiljniji.

Rat između Vijetnama i Kampučije nije izbio iznenada. Još 1974. godine izbijale su svađe i sukobi između ove dve zemlje. Međutim, do pravih oružanih sukoba došlo je tek aprila 1977. godine, da bi zatim, posle izvesnog zatišja u vreme kišnog perioda, OS Vijetnama preduzele brižljivo pripremljeni napad i prodrle u južni deo teritorije Kampučije, zauzevši i utvrdivši se u prostoru dubine dvadesetak kilometara odakle je lako bilo ugroziti glavni grad i preseći zemlju na dva dela.

Početkom 1978. godine, Vijetnam se nalazio u nadmoćnoj i povoljnijoj poziciji, pa je postojala mogućnost da preduzme akciju sa radikalnim ciljem, ali to ipak nije učinjeno. Verovatno se smatralo da je Pnom Pen bio spreman na kompromis. Osim toga, postojala je opasnost od kineskog reagovanja, a još nisu bile formirane jedinice od ljudstva regrutovanog među kampučijskom emigracijom. Trebalo je takođe zaključiti ugovor sa SSSR-om o uzajamnoj pomoći i prijateljstvu, što je učinjeno novembra 1978. godine.

Drugog januara 1979. godine, Vijetnam je otpočeo masovni napad oklopnim snagama uz snažnu artiljerijsku i avio-podršku. Isto-

vremeno Hanoj je poricao učešće svojih jedinica u napadu i tvrdio da se tamo bore kampućijski pobunjenici. Međutim, činjenica je da su se jedinice kampućijskih pobunjenika kretale iza borbenog poretka vijetnamskih snaga od ukupno 12 divizija, odnosno 130.000 ljudi. Vijetnamske tenkovske jedinice su se kretale glavnim komunikacijama, uklanjale prepreke i veoma su brzo izbile na tajlandsku granicu gde su naišle na prvi otpor. Sve važnije ličnosti iz Pnom Pena, među kojima princ Norodom Sihanuk, ministar spoljnih poslova Jang Sari i diplomatski kor, na vreme su evakuisani. U Savetu bezbednosti OUN princ Sihanuk se uzalud zalagao za režim Pol Pota, a ministar Sari je u Pekingu ponovno postao javni predstavnik oborene vlade. SSSR i zemlje VU odmah su priznali novu vladu u Pnom Penu, sa Feng Samrinom na čelu, ali je situacija u Kampučiji izazvala široku međunarodnu raspravu. Februara 1979. godine potpisan je ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Vijetnama i Samrinove vlade, koji u suštini predstavlja deo sovjetsko-vijetnamskog ugovora. Međutim, time problemi nisu rešeni. Borbe u Kampučiji nisu prestale. Kmeri su nastavili da se bore, a Kinezi su napali Vijetnam.

Kinesko-vijetnamski sukob

Rascep između Vijetnama i Kine ima istorijske korene, a produbljivao se uporedo s jačanjem vijetnamsko-kampućijskog sukoba i nastojanjem Vijetnama da, uz pomoć SSSR-a, prisili Laos i Kampučiju na ulazak u jednu indokinesku federaciju, u kojoj bi Vijetnam imao dominantnu ulogu.

Kada je došlo do otvorenijih rasprava, Kina je povukla svoje stručnjake iz Vijetnama, obustavila slanje pomoći, zatražila da se zatvore vijetnamski konzulati na njenoj teritoriji i opozvala svog ambasadora. Vijetnam je napustilo oko 200.000 Kineza, koji su stalno boravili na vijetnamskoj teritoriji, a na granicama je izbijao sve veći broj oružanih incidenata.

Napad Vijetnama na Kampučiju krajnje je zaoštrio odnose između Kine i Vijetnama, pa je Kina 17. februara 1979. godine napala Vijetnam.

Rat između Kine i Vijetnama trajao je tačno mesec dana, od 17. februara do 16. marta. Polovina tog vremena protekla je u napadu Kineza na vijetnamsku teritoriju, a druga u njihovom povlačenju. Kinezi su usmerili težište napada na dva glavna pravca: duž

Crvene reke i kroz tesnac »Priateljstva«. Napadali su snagama od oko 250.000 ljudi, od kojih je samo polovina neposredno učestvovala u borbama. Vijetnamci su angažovali svega oko 100.000 ljudi, uglavnom pripadnika milicije severnih provincija. Posle kratkotrajnih početnih operacija, koje su imale karakteristike »munjevitog rata«, napad je ubrzo usporen. Na zapadnom delu fronta invazione snage prodrle su nekoliko kilometara ispred provincijskog glavnog grada Lao Kaj. Na istoku zauzele su grad Long Son, gde su se u blizini tesnaca »Priateljstva« vodile ogorčenje borbe.

Ko je u ovom ratu dobio a ko izgubio, nije jasno. Međutim, obe strane — Kina i Vijetnam demonstrirale su svoju snagu i svoje slabosti — Kina svoju masovnu silu, kojoj nedostaju teška vozila, oklopni transporter i transportni avioni; Vijetnam svoju iskusnu KoV, kojoj nedostaje teško naoružanje kojim bi mogla da zaustavi invaziju kineskih vojnika. Kina i pored svoje džinovske veličine nije bila u stanju da baci Vijetnam na kolena. Isto tako Vijetnam, doduše, nije izgubio svoju jaku poziciju u Indokini, ali je ona oslabljena.

Posle ovih okršaja, Kampučija i Laos su, veoma oslabljeni, pali u zavisnost moćnog Vijetnama, koji je uspeo da organizuje »specijalni region komunističkih država« u jugoistočnoj Aziji. Međutim, to ne znači da Hanoj očekuje mirnija budućnost.

Vijetnam teži obnovi ratom porušene zemlje, ali da li će to biti u stanju, s ozbirom da mu jednu polovinu nacionalnog dohotka gutaju oružane snage, čija je polovina (30 divizija) stacionirana u Kampučiji i Laosu? Peking, koji je u Indokini izgubio sve pozicije, neće pustiti Hanoj na miru i mogao bi Vijetnamu da pričinjava velike neprijatnosti preko Laosa sa kojim deli granicu. Vijetnam takođe može da očekuje snažne otpore svom vojnom prisustvu u Laosu i Kampučiji.

Međutim, postoje povoljni izgledi i za dalji razvoj Vijetnama. Sovjetska podrška je sigurno od izuzetnog značaja. Konačno, Vijetnam se ne bori samo za svoje pozicije, već omogućava i Sovjetskom Savezu da postane značajan činilac u ravnoteži snaga u ovom regionu.

Savez zemalja Jugoistočne Azije (ASEAN) — vojni aspekt

Ostale zemlje Jugoistočne Azije — Indonezija, Malezija, Singapur, Tajland i Filipini, osnovale su 1967. godine privredni savez ASEAN, koji ima i određen vojni značaj.

U početnom periodu o pitanjima bezbednosti u okviru ASEAN-a govorilo se samo prikriveno, uglavnom zbog veza sa drugim savezima kao što su SEATO i ANSUS, koji su u zadovoljavajućoj meri garantovali odbranu i članica ASEANA. Početkom sedamdesetih godina došlo je do promena prvenstveno zbog izmenjene situacije u ovom regionu. Izvlačenje SAD iz Vijetnama, objavljivanje Niksonove »Gumanske doktrine« i poboljšanje kinesko-američkih odnosa, podstaklo je zemlje ASEAN-a da više pažnje posvete pitanjima bezbednosti i odbrane. Tako je usvojena i koncepcija o »nacionalnim snagama«, prema kojoj odbrana jedne zemlje ne počiva samo na sredstvima sile (vojske) i stranoj pomoći, već pre svega na moralnoj snazi naroda.

Oružane snage zemalja članica ASEAN-a su marta 1979. godine prvi put održale zajedničke vojne vežbe, a zemlje ASEAN-a su preduzele i prve korake na planu standardizacije naoružanja i vojne opreme.

S obzirom na to postavlja se pitanje da li će ASEAN prerasti i u vojni savez? Možda, ali verovatno ne u bližoj budućnosti, jer mu nedostaju neki osnovni preduslovi. Ukupne oružane snage zemalja članica ASEAN-a broje oko 600.000 ljudi, od čega je veći deo angažovan u policijskom aparatu ili u borbi protiv pobunjenika. One imaju oko 450 borbenih aviona, 200 ratnih brodova i 400 tenkova, ali većina te opreme je zastarela. Osim toga, uobičajeno je da jedan vojni savez ima »velikog brata«, a SAD ne pokazuju volju da preuzmu staru vojnu ulogu u ovom regionu.

U novije vreme veze ASEAN-a sa Zapadom su oslabile, ali je ipak on i dalje prozapadni. Singapur je tek 1978. godine stavio svoj vojni aerodrom Tengah na raspolaganje SAD, a 1979. su završeni pregovori između Filipina i SAD o vojnim bazama — pomorskoj bazi u Subičkom zalivu i vazduhoplovnoj Klark, prema kojima su SAD dobile sva prava korišćenja i održavanja tih baza.

Ipak, i pored ovih naklonosti prema Zapadu, u držanju ASEAN-a se nešto promenilo. Želja da se stoji na sopstvenim nogama i izjašnjavanja o nacionalnom raspoloženju za SAD su znak da se drže na distanci. Istovremeno, ASEAN pokušava da se otvara i prema SSSR-u. To je najpre učinio Singapur, koji je dopustio SSSR-u da u njegovim remontnim zavodima remontuje ratne brodove. Indonezija je, bez obzira na određenu averziju, dala Sovjetskom Savezu dozvolu da na Javi izgradi dva džinovska industrijska kompleksa, a predsednik vlade Tajlanda je prilikom posete Moskvi, marta 1979. godine, izjavio da je »SSSR velika sila sa kojom se u Jugoistočnoj Aziji mora računati«.

Krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina Vijetnam je na ASEAN gledao samo kao na oblast američke politike sila, a posle 1973. godine — kao na obnovljeni SEATO-pakt.

Međutim, 1978. godine stav Hanoja prema zemljama ASEAN-a iznenada je izmenjen, jer je Vijetnam ocenio da bi one u novim uslovima mogle potražiti veći oslonac u SAD i Japanu. Odgovor zemalja ASEAN-a je bio uglavnom pozitivan, ali obazriv.

Popuštanje zategnutosti u odnosima između ASEAN-a i Vijetnama bilo je najvidnije u vreme potpisivanja vijetnamsko-sovjetskog ugovora o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći i kada je Vijetnam planirao napad na Kampučiju. Međutim, vijetnamski napad uticao je na to da vlade zemalja članica ASEAN-a traže puteve i sredstva za odgovor na vijetnamsku aktivnost. Najviše je bio zabrinut Tajland, preko čije granice su stalno prelazile izbeglice iz Kampučije. Kineski napad na Vijetnam još je više uznemirio zemlje članice ASEAN-a, koje su preduzele neke akcije i na međunarodnom planu. Međutim, na njihov predlog u Savetu bezbednosti OUN da Kina i Vijetnam povuku svoje jedinice sa tuđih teritorija SSSR je odgovorio vetom, a Hanoi odbacivanjem.

Delovanje spoljnih sila

Na prostoru Jugoistočne Azije i šire deluju i međusobno se nadmeću četiri glavne sile: — SAD, SSSR, Japan i Kina.

Jugoistočna Azija je samo jedan manji deo u džinovskom sistemu »bezbednosti« koji su organizovale *Sjedinjene Američke Države*. Jednu stranu tog sistema čini lanac baza koji se jednim krakom pruža ka Japanu, a drugim prema Filipinima, odakle se nastavlja preko ostalih zemalja ASEAN-a, zatim ka Australiji i Indijskom okeanu (Dijego Garsija). U tom ogromnom prostoru, ASEAN zauzima malo ali značajno mesto. Filipini u Južnom kineskom moru, zatim Malezija, Singapur i Indonezija stoje kao straže na moreuzu Malaka. Oni imaju izuzetan značaj i za odbranu Australije. Neke od zemalja ASEAN-a su vojno direktno, a neke indirektno vezane za SAD. Na taj način one su u oštroj konfrontaciji sa »komunističkim« zemljama Indokine, koju su SAD praktično napustile.

Interesi SAD i SSSR-a u pogledu obezbeđenja pomorskih komunikacija u Tihom i Indijskom okeanu donekle se podudaraju. SSSR smatra da su veze zapadnog i istočnog dela njegove teritorije

preko Atlantskog, Indijskog i Tihog okeana neposredno povezane. On je poboljšao infrastrukturu i ojačao vazduhoplovne i pomorske snage na svojoj dalekoistočnoj obali i u zapadnom Pacifiku. U slučaju krize u Vijetnamu bi mogao da uspostavi raketne i druge vojne baze.

Radi ostvarivanja svojih pozicija u Jugoistočnoj Aziji, SSSR menja taktiku prema zemljama ASEAN-a. On je za dobru privrednu saradnju i pozdravlja želje ASEAN-a da Jugoistočnu Aziju pretvori u neutralnu zonu. Članicama ASEAN-a govori da nema ništa protiv njihovog sistema bezbednosti, da sa njima želi živeti u miru i imati prijateljske odnose. Takva politika sračunata je i na izolovanje Kine od zemalja ASEAN-a.

Geopolitički gledano, *Kina* je u srcu Jugoistočne Azije. Međutim, njene vazduhoplovne i pomorske snage su relativno slabe, a konfrontacija sa SSSR-om sužava joj slobodu manevra. Kina je izgubila svoj tradicionalni uticaj u Indokini, a sovjetsko-vijetnamska »osovina« mogla bi ugroziti i njeno južno krilo.

Kina želi da ostvari dobre odnose sa zemljama ASEAN-a, ali i u tome nailazi na teškoće. Zemlje ASEAN-a sa nepoverenjem gledaju na stav Pekinga da odvojeno razvija partijske i državne odnose, jer smatraju da se na taj način dopušta mogućnost mešanja u njihove unutrašnje poslove.

U Jugoistočnoj Aziji živi oko 18 miliona Kineza. Njihovo nacionalno pitanje još nije rešeno, te su u zemljama ASEAN-a često izvor unutrašnjih sukoba. Očigledno je želja Kine da u Jugoistočnoj Aziji bude prisutna i uticajna, ali će ona i dalje biti okupirana primarno odnosima sa SSSR-om i nastojanjima da unapredi odnose sa Japanom i SAD na planu opšte politike suprotstavljanja SSSR-u.

Japan je zagonetka: postao je privredni džin, a ostao vojnički patuljak. Raspolaze »samoodbrambenim oružanim snagama« od oko 200.000 ljudi, a vojni budžet povećava svake godine za 8%. Međutim, to je neznatno u odnosu na ekonomske mogućnosti Japana, koji se u pogledu odbrane sve više oslanja na ugovor o bezbednosti sa SAD.

Japan nema vojnih aspiracija prema Jugoistočnoj Aziji, a ni zemlje ASEAN-a ne žele njegovo vojno prisustvo u svom regionu. Ono što želi ASEAN od Japana jeste dobijanje privredne pomoći, koju će on pružati u onoj meri u kojoj će ona doprinositi stabilnosti tih zemalja i njegovom uticaju u njima.

Do nedavno zemlje Jugoistočne i istočne Azije bile su uključene u osam paktova i bilateralnih vojnih aranžmana, a 1978. godine sklopljena su još četiri: između Japana i Kine, Kine i SAD, Vijetnama i Laosa, SSSR-a i Vijetnama. Godine 1979. dva pakta su raskinuta (između SAD i Tajvana i između Kine i SSSR), a jedan je sklopljen — između Vijetnama i Kampučije. Ostalo je, znači, jedanaest saveza u jednom relativno malom delu sveta.

U te saveze i vojne aranžmane uključene su i četiri velike sile, koje raspolažu sredstvima dovoljnim da višestruko unište život na zemlji. Ipak, ni jedna od njih ne može da postane odlučujuća. Svaka od njih mora da ima svoje saveznike, male ili velike, a ti saveznici svog »starijeg brata«. U celini gledano, velike sile su u svojim sferama uticaja prinuđene na pogađanja i sporazumevanja. Situacija je postala još složenija posle 1977. godine, tj. posle potpisivanja sporazuma Kine sa Japanom i SAD, i potpisivanja sovjetsko-vijetnamskog sporazuma. Kako će se situacija dalje razvijati i odnosi snaga raspodeliti, za sada je teško reći. Da li će se kinesko-sovjetski granični sukob zaoštriti? Da li će se rasep između Japana i SSSR i dalje širiti? Da li će u Indokini biti još malih ratova? Da li će ASEAN i Indokina (»komunistička«) zapasti u međusobne ozbiljne sukobe? Da li će doći do promene u američkom držanju u slučaju da se nemiri još više pogoršaju? Odgovore na ova pitanja daće dalji razvoj događaja.

Između SAD i SSSR-a povučena je dosta jasno linija razgraničenja uticajnih sfera u Jugoistočnoj Aziji. Region je jasno podeljen na sovjetsku i američku sferu uticaja. Tajland s tim u vezi izjavljuje: »Na našoj strani ima nas pet, a na drugoj stoje tri komunističke zemlje...« Međutim, postoji bojazan od pomeranja te linije dejstvima Vijetnama preko Laosa i Kampučije prema Tajlandu, koji je za sada najviše ugrožen.

Područje ASEAN-a od tri miliona kvadratnih kilometara i 250 miliona stanovnika je tri puta veće od Indokine (bez Tajlanda). Njegovi prirodni resursi su takođe mnogo veći nego indokineski. Zemlje ASEAN-a ekonomski su se prilično oporavile, a primaju i znatnu tehnološku i finansijsku pomoć Zapada.

Pa ipak, izgleda da zemlje ASEAN-a nisu u dovoljnoj meri osposobljene za odbranu i očuvanje vlastite bezbednosti.

T. M.

Planiranje upotrebe nuklearnog oružja

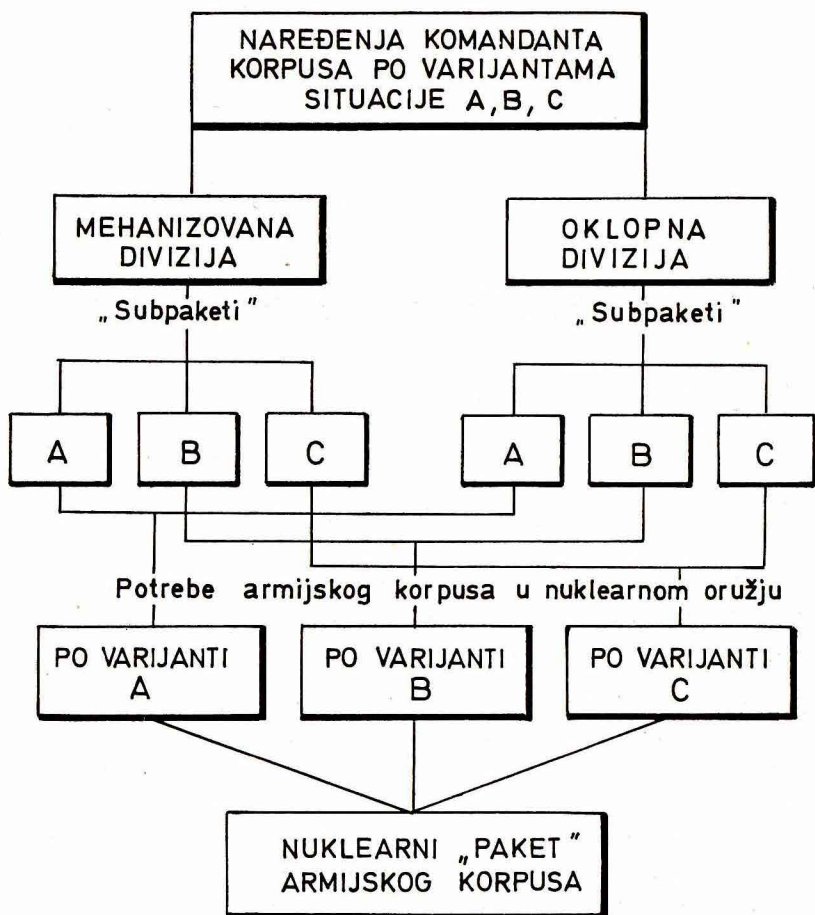
Prema mišljenju autora, SAD i njihovi partneri iz NATO-pakta produžavaju jačanje vojnih potencijala svojih zemalja — opremaju svoje oružane snage savremenim naoružanjem i borbenom tehnikom, usavršavaju organizacionu strukturu jedinica i povećavaju nivo obuke.* Važno mesto u vojnim pripremama vojni stratezi SAD posvećuju borbenim dejstvima u uslovima upotrebe nuklearnog, hemijskog i drugih oružja za masovno uništavanje.

Upotreba taktičkog nuklearnog oružja, prema mišljenju američkih i NATO vojnih stručnjaka, može ispoljiti bitan uticaj na borbeno dejstvo i prouzrokovati velike gubitke u živoj sili i borbenoj tehnici. Upotreba taktičkog nuklearnog oružja može znatno poremetiti pozadinsko i sanitetsko obezbeđenje, narušiti komandovanje i vezu. Usled toga, u toku borbenih dejstava može nastati nagla promena situacije.

Uspeh upotrebe nuklearnog oružja, kako se ističe u američkim borbenim pravilima, umnogome zavisi od toga koliko je protivnik doveden u zabludu o namerama da se to oružje upotrebi. Neophodno je još u miru obučiti lični sastav u upotrebi nuklearnog oružja i zaštititi od njegovog uništavajućeg dejstva, kao i u umešnoj organizaciji sistema upravljanja i komandovanja i pozadinskog obezbeđenja u uslovima kada protivnik upotrebljava nuklearno oružje. Borbena pravila i uputstva oružanih snaga SAD predviđaju da se prilikom organizacije borbenih dejstava, uz upotrebu klasičnog oružja, paralelno planiraju i borbeno dejstva uz upotrebu nuklearnog oružja. Zahteva se stalna spremnost za prvu upotrebu nuklearnog oružja ili za nuklearni odgovor, uz strogo poštovanje naređenja više komande.

Razrađeni i odobreni planovi upotrebe nuklearnog oružja moraju se stalno ažurirati, a komandanti svih stepena, koji imaju pravo

* Eleksandrov, V. general-major: PLANIRANJE UPOTREBE NUKLEARNOG ORUŽJA (Planiranje primenenija jedernog oružja); *Zarubežnoe voennoe obozrenie*, br. 7/79.

davanja odobrenja za njegovu upotrebu, obavezni su da predvide njegovu upotrebu i u uslovima kada se borbeno dejstvo izvode klasičnim sredstvima.

Prilikom planiranja upotrebe nuklearnog oružja preporučuje se: pravilan izbor ciljeva, sredstava za uništenje, vreme nanošenja nuklearnih udara, trajanje dejstva nuklearnog oružja, i predviđanje ograničenja prateće štete. Osnovni objekti za dejstvo taktičkim nuklearnim oružjem, prema mišljenju američkih stručnjaka, su grupacije jedinica protivnika na bojišnom polju, sredstva za upotrebu nuklearnog oružja, rezerve i glavni delovi II ešelona, zemaljska i protivavionska artiljerija, komandna mesta i pozadinski delovi. U toku planiranja predviđaju se i kompletiraju »nuklearni paketi« za potrebe armijskog korpusa i »subpaketi« divizija, koji se smatraju

glavnim dokumentima za upotrebu ovog sredstva uništavanja. U celini, ti »paketi« obuhvataju čitav borbeni komplet nuklearnih projektila, koji se dodeljuju korpusu i divizijama za jednu operaciju. Paketom je predviđen broj nuklearnih projektila, njihova struktura po kilotonama, sredstva za upotrebu, vreme početka i dužina trajanja upotrebe nuklearnog oružja po određenim rejonima i ciljevima.

Trajanje upotrebe nuklearnog oružja, kako kaže autor, zavisi od stepena neutralisanja i uništenja protivnika koji se uklinuo u odbranu ili njegove grupacije koja onemogućava uspešan razvoj, odnosno uspešno izvođenje napada.

Najniža jedinica u kojoj se kompletira nuklearni subjekat je divizija. Njegova primena počinje od momenta dobijanja borbenog zadatka od više komande. U zadatku diviziji komandant korpusa predviđa varijante borbenih dejstava gde je neophodno da se upotrebi nuklearno oružje, tačno predviđa situaciju u kojoj će dati odobrenje za upotrebu nuklearnog oružja, ceni moguće posledice dejstva po protivniku, predviđa kriterije isključenja sopstvenih gubitaka i druga ograničenja. Neposrednom izradom (»paketa« za svaku moguću operativnu situaciju bavi se specijalni organ — Centar za koordinaciju vatrene podrške, u tesnom sadejstvu sa operativnim odeljenjima štabova divizija i korpusa.

Metodika izrade dokumenata, kako se ističe u američkim borbenim pravilima i uputstvima, do detalja je razrađena. U početku rada načelnik odeljenja vojne i civilne administracije divizije prezentira Centru šemu »isključenja« primene nuklearnog oružja, uz određivanje granica i objekata po kojima se ne sme dejstvovati nuklearnim oružjem. Načelnik obaveštajne službe podnosi kartu borbenog poretka protivnika do čete zaključno. Oficiri operativnog odeljenja pri centru za vatrenu podršku, posle dobijanja potrebnih podataka, sastavljaju spisak »isključenja«. Pri tome se, oko svakog cilja gde je poželjno izbeći štetu, nanose granice rejona koje treba poštediti i granice gubitaka i drugih učinaka koje će izazvati nuklearni projektil određene snage. Ta šema se dostavlja svim jedinicama na čijim će se pravcima upotrebiti nuklearno oružje, i jedinicama koje će neposredno dejstvovati na protivnika nuklearnim oružjem.

Posle nanošenja »ograničenja« na kartu rasporeda elemenata borbenog poretka protivnika, oficiri Centra za koordinaciju vatrene podrške planiraju jačinu nuklearnih projektila i izbor sredstava za primenu. Nuklearni projektili biraju se tako da sredstva za primenu, jačina projektila i vrsta eksplozije obezbeđuju maksimalni efekat uništavanja protivnika uz »ograničenja« koja je zahtevao komandant

korpusa. »Subpaket« za svaku varijantu dejstva ceni komandant korpusa pomoću odgovarajućih šablona. Posle toga se nuklearni plan dejstva dostavlja korpusnom Centru za koordinaciju vatrene podrške, gde se analiziraju svi elementi divizijskih »subpaketa«, a zatim se sastavlja korpusni »paket« potreba u nuklearnim projektilima odgovarajuće strukture za narednu operaciju.

U toku borbenih dejstava podaci koje sadrži nuklearni »paket« stalno se dopunjuju. Po odobrenju komandanta korpusa i posle usaglašavanja podataka sa obaveštajnim odsekom mogu se promeniti određeni ciljevi, moguće je smanjiti jačinu izabranog nuklearnog projektila, izmeniti sredstva primene i količinu nuklearnog projektila. Komandant korpusa, prema razvoju situacije, daje odobrenje za izmenu strukture »subpaketa« divizije i upotrebu jednog njenog dela radi rešavanja određenih borbenih zadataka ispred divizije.

Autor dalje analizira proceduru upotrebe nuklearnog oružja i ističe da se u stranoj štampi i borbenim pravilima oružanih snaga SAD govori da odluku za prelazak na upotrebu nuklearnog oružja donosi najviše političko i vojno rukovodstvo zemlje, u zavisnosti od karaktera borbenih dejstava. Upotreba taktičkog nuklearnog oružja za potrebe združenih taktičkih jedinica mora biti ograničena (po količini nuklearnih projektila i po rejonima nanošenja nuklearnih udara), s tim da se ne dopusti momentalna eskalacija ograničenog nuklearnog rata u opšti svetski, odnosno strategijski nuklearni rat. Preporučuje se da se neželjeni efekat dejstva nuklearnog oružja svede na što je moguće manju meru pažljivim izborom ciljeva, jačinom nuklearnih projektila i sredstvima za njihovu upotrebu, i preduzimanjem svestranih mera predostrožnosti (načina obaveštavanja svojih jedinica i ustanovljavanje efekta dejstva po protivniku posle nuklearnih udara).

Međutim, bez obzira na činjenice koje je autor ovde izneo, prema podacima Međunarodnog instituta za istraživanja u Stokholmu (SIPRI), i članice NATO i članice VU u Evropi u najnovije vreme uvode nove generacije taktičkog nuklearnog oružja. Radi se o nuklearnom oružju veoma male snage, čija jačina ne prelazi 1 KT. Nosilac dejstva minijaturnog nuklearnog oružja su neutroni, pa se ovo oružje naziva »neutronska« ili oružje povišene radijacije. Neutronske projektili se na cilj navode laserom i vrlo su precizni. Proizvode se minijaturne nuklearne granate za haubice 155 mm i 203,2 mm, kao i nuklearne mine. Najgora strana te modernizacije, po SIPRI-ju, je u tome što je povećana mogućnost upotrebe ovog oružja u Evropi.

U sadašnjoj situaciji, kada se u naoružanju jedne i druge blokovske grupacije nalaze nuklearni projektili male i veoma male

snage, znatno je snižen »prag« nuklearnog reagovanja i njegova upotreba je mogućna i na najnižem nivou konflikta, a posebno u lokalnim ratovima sa radikalnim ciljem.

Radi stvaranja što povoljnijih uslova za život i borbu u uslovima upotrebe NH-oružja, neophodno je da se u našim oružanim snagama vrše organizacijske, mobilizacijske i tehničke pripreme i preduzmu najšire mere za osposobljavanje i obučavanje OS za izvođenje borbenih dejstava u takvom ambijentu, radi otklanjanja posledica NH-udara. Posebnu pažnju treba posvetiti zbrinjavanju povređenog i kontaminiranog ljudstva, gašenju požara, osposobljavanju oštećenih komunikacija i objekata i njihovoj dekontaminaciji.

M. M.